

Implementarea valorilor ecologice ale bioeticii în cadrul curriculei școlare primare

Liliana Saranciuc-Gordea, dr., conf. univ.,

Ludmila Ursu, dr., conf. univ.

Summary

In this article is described one of the ways to exploit the values of bioethics, during the tutorial lessons in the primary school. It is brings the praxiological arguments of this intersection in the methodological plan, at the level of the skills training, elements of the curricular content areas and, within them, of the disciplines that explicitly reflect the dimensions of the environment education.

Secolul al XX-lea este secolul, în care evoluția științei și a tehnologiei a atins stadiul de revoluție. Unul din domeniile în care s-a manifestat, din plin, în acest secol, ostilitatea omului este mediul său ambiant. Acesta a subjugat natura externă, provocând criza ecologică și transformând-o în instrument de satisfacere a propriilor nevoi. Începând cu anii 60 devine tot mai clar faptul că prezența omului industrial modern pe planetă a devenit o prezență periculoasă pentru echilibrul biosferei. Din ce în ce mai pronunțat, apare conștiința că aroganța omului și raportul de exploatare a naturii duc la catastrofa ecologică și că omul, distrugând natura, distruge însuși fundamentul propriei sale existențe [2].

Astfel, pe acest fundal se naște ideea de responsabilitate. Înțelegerea că libertatea omului manifestată în sensul dominării și a exploatării, nu numai a lumii, ci și a omului, în numele științei, are efecte distructive, a condus la formarea conștiinței de responsabilitate pentru planetă și pentru viața umană [5].

Două tipuri de probleme numite mai sus au atras atenția societății, ducând treptat la conștientizarea unei responsabilități față de viață în general și, implicit, la apariția *bioeticii* ca știință: criza ecologică și scandalurile folosirii omului ca instrument al științei [11].

Acestor provocări ale epocii contemporane vine să le răspundă *bioetica*, domeniul care este unul integrator, constituit dintr-o serie de elemente și principii din biologie, medicină, filozofie, sociologie, psihologie, jurisprudență. Deci, *bioetica* este disciplina care urmărește și impune valori și norme precise privind comportamentul oamenilor față de ceea ce numim *viață*.

În vederea instruirii preuniversitare, Bioetica vine să completeze curricula disciplinară și propune abordarea integralistă a două perspective: perspectiva convergentă a lecției și perspectiva tridimensională a personalității [7]. Prin perspectiva convergentă se înțelege că arhitectura și designul lecției va întruni și focaliza trei linii strategice în formarea atitudinilor elevului pro viață /integritate /sănătate: comportament relațional cu natura; comportament relațional cu mediul social; comportament relațional cu sine însuși. Perspectiva tridimensională presupune că pedagogul va ține în vizor, prin formularea obiectivelor operaționale ale lecției și metodologia realizării acestora, efectele conceptuale ale subiectelor abordate asupra practicilor elevului, transversând cele trei dimensiuni /componente: sănătatea corpului, sănătatea sufletului și sănătatea spiritului.

Concepția Educației în Republica Moldova formulează obiective transdisciplinare, precum formarea atitudinilor valorice față de Viață (atestarea vieții ca dar divin; acceptarea și ocrotirea vieții în toate manifestările, varietățile și formele ei; practicarea modului sănătos de viață; ordonarea conștientă a propriei vieți în calitate de subiect al ei), ideea atitudinii valorice față de viață nelimitându-se la sfera vieții omului, ci depășind cu mult hotarele ei, acolo unde există viață: viața oceanului, viața pădurii, viața munților, viața pământului etc.[9, p. 14].

Actele reglatorii în vigoare abordează unele domenii de care se preocupă bioetica din perspectiva disciplinelor de studiu. În baza abordărilor date și a cercetărilor recente, realizate de *Laboratorul Științific Ecoeducație, UPS „I.Creangă”*, s-a constatat [8, pp. 51-66]: dimensiunea ecologică a bioeticii nu se leagă numai de planul de învățământ al obiectului Științe, ci se intersectează cu toate celelalte obiecte de studiu prin recunoașterea scopului educației de mediu: de a crea oameni cu o conștiință ecologică, adică oameni care posedă: o conștientizare și o sensibilitate față de întregul mediu înconjurător; o diversitate de experiențe și o înțelegere de bază a problemelor de mediu; un set de valori ecologice și un sentiment de preocupare pentru mediu, motivația și dispoziția să participe activ la îmbunătățirea și protejarea mediului; abilități pentru identificarea, cercetarea, și rezolvarea problemelor mediului.

Integrarea bioetică a educației pentru mediu în cadrul curriculei școlare implică diferite etape, de la planificarea procesului și până la implementare [ibidem, p.59]. Atunci, când este planificată o activitate de educație de/pentru mediu, trebuie să se realizeze o serie de conexiuni cu disciplina școlară, deoarece în interiorul acestora au, în mod explicit, asumate dimensiuni bioetice educaționale referitoare la mediul înconjurător [8, pp. 67-74].

Din perspectiva dată, venim cu o serie de constatări și sugestii la curriculumul școlar actual (2010), axate pe patru mari grupe de posibilități reale referitoare la inovarea educațională în domeniul implemetării valorilor ecologice ale bioeticii [9, pp. 73-75]:

1. Realizarea unor *structuri interdisciplinare relativ autonome*, cu o puternică coerență interioară (de obiective asumate, conținuturi și metodologie), la treapta primară de învățământ, sub forma unui domeniu educațional autonom.

2. Realizarea unei *inovări prin “infuzie”* în toate disciplinele școlare, în condițiile oferite de curriculumul școlar actual modernizat (2010).

3. Realizarea *unor modele de curriculum la decizia școlii (în principal, interdisciplinare)*, care să aibă, în mod specific, asumată educația pentru mediu prin obiective, conținuturi, metodologie.

4. *Stimularea unor experiențe și inovații* de natură extracurriculară și nonformală / informală.

5. *Identificarea și transferul de bune practici locale*.

Suportul dat constatativ va da posibilitate cadrului didactic să realizeze un program coerent de asigurare a spațiului convenit, fiecareia dintre aceste variante, din punct de vedere metodologic în cadrul fiecărei discipline din curriculumul școlar (cl. I-IV) și va asigura o primă etapă transcurriculară a abordării domeniului în sistem prin modele de implementare a valorilor ecologice ale bioeticii interdisciplinare, însoțite de experiențe de natură extracurriculară.

Prin prisma unui asemenea program coerent, considerăm că este necesar să cuprindem [9, pp. 75-77, ibidem, pp. 89-93, 7, pp. 34-44] :

Observarea realității înconjurătoare care se poate centra pe **elemente reale, pe imagini ale acestora** sau pe diferite reprezentări sugestive (directă, indirectă; difuz / întâmplător, semidirijat, dirijat, întâmplător). În mod real, prin observare, cadrul didactic va încerca să dirijeze elevilor activitatea de observare, să o realizeze activ, conștient, asumat, cu o anumită finalitate.

Analiza elementelor, fenomenelor și proceselor care se poate realiza: direct (în urma unei observări directe); indirect (prin mijlocirea unor imagini, convenții, simboluri) elementelor simple (forme de relief, zone climatice, elemente de hidrografie, obiective etc.); succesiunilor (evoluția reliefului, anotimpurilor, stările de vreme, evoluții spațiale etc.); structurilor (ansamblurilor teritoriale,

structuri spațiale), sistemelor (sistemul geomorfologic, climatic, sisteme umane etc.); informației tehnologice (informații din CD-uri și diferite programe). Analiza se poate realiza în mai multe modalități concrete: empirică (bazată doar pe experiența anterioară); difuză (nedirijată); dirijată (pe baza unei proiectări anterioare); globală (sintetică, holistică, comprehensivă).

Utilizarea informației, care presupune: perceperea informației (sesizarea caracterului util al unei informații); selectarea informației pertinente și utile; înțelegerea sistemului de simboluri și semne; transferul informației dintr-un mod de prezentare în altul (transformarea informației); structurarea informației transformate; producerea informației noi (simple și structurate); exprimarea informației (oral, în scris, grafic, cartografic, prin IT).

Investigația obiectivă prin: metode și tehnici simple (observare, analiză, notare, cartografiere); metode experimentale; metode de simulare (îndeosebi IT); abordarea unui demers dat (algoritm) similar investigației științifice; construirea unui demers nou, original, de investigare.

Formarea unui sistem coerent de limbaj și comunicare prin: utilizarea corectă (oral și în scris) a limbii materne; utilizarea unor denumiri și termeni în limbi străine; utilizarea tehnologiei informatice (IT); utilizarea terminologiei științifice (generale și specifice).

Capacități intelectuale prin exersarea: gândirii convergente și divergente; raționamentului critic; gândirii anticipative și proiective; creativității.

Raportarea corectă în spațiu și în timp, prin: utilizarea dimensiunii spațiale (la diferite scări); localizarea corectă a elementelor, fenomenelor, sistemelor și structurilor; integrarea taxonomică și ierarhizarea (sisteme, structuri); construirea unor repere de timp (la dimensiunea experienței universului și la scară planetară).

Înțelegerea (și demonstrarea acestei înțelegeri) la nivelul: elementelor simple, disparate sau cu o complexitate redusă; sistemelor spațiale (explicarea sistemelor); structurilor (explicarea structurilor observate); succesiunilor; interacțiunilor; interdependențelor; cauzalității.

Capacități de organizare (management) prin: diagnoza sistemelor spațiale; prognoză (a sistemelor, succesiunilor și interdependențelor); conducerea unor sisteme de structuri.

Capacități acționale / practice: conservarea mediului; activitățile economice; activități practice individuale.

Capacități integratoare: operarea constructivă cu simboluri, semne, convenții; operare cu tehnologia informațională (IT); construirea unor reprezentări cartografice originale; utilizarea unor demersuri metodologice structurate.

Bibliografie

1. Curriculum școlar (modernizat), cl. I-IV, Chișinău, www.edu.md.
2. Dumitru, G., Cunoașterea mediului. Lumea în care trăim, Ghidul cadrului didactic, Nivelul III, București, Ministerul Educației și Cercetării, Proiect Phare „Acces la educație pentru grupuri dezavantajate”, Programul „A doua șansă”, 2006.
3. Drumea, L., Mija, V., Mistreanu, T., Parlicov, E., Aspecte ale educației în bioetică, Ghid pentru cadre didactice, ciclul gimnazial. Ch., Periscop, 2007.
4. Fabian, A., Onaca, R., Ecologia Aplicată. Cine se teme de ECOLOGIE?, Cluj-Napoca, Casa de Editura SARMIS, 1999.
5. Momanu, M., Introducere în teoria educației, Iasi, Ed.Polirom, 2002.
6. Republica Moldova: Raport național de dezvoltare umană 2006, „Calitatea creșterii economice și impactul ei asupra dezvoltării umane”, Chișinău, 2006.
7. Țârdea, T., Elemente de bioetică, Chișinău, 2005.

8. Ursu, L., (coord.), Sinteze Ecoeducaționale, Laboratorul științific UPS „I. Creangă”, Chișinău, Ed. Garomond-Studio SRL, 2010.
9. Ursu, L., (coord.), Educația ecologică în clasele primare. Centrare pe competențe, monografie colectivă, Chișinău, UPS „Ion Creangă”, 2010.
10. Saranciuc-Gordea, L., Ursu, L., Formarea cadrelor didactice în direcția realizării educației ecologice la treapta primară de învățământ, Chișinău, Tippogr. UPS „I. Creangă”, 2012.
11. Алексеев, С., Образование для устойчивого развития: поиск стратегий, подходов, технологий, Методическое пособие для учителя, Изд-во СПб., Москва, 2000.
12. Bioetica, documente ale UNESCO, Comisia Națională UNESCO pentru Moldova, Chișinău, 2006.